

INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

DOI: 10.46340/eppd.2021.8.6.1

Yana Bilozerova

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3922-0671>

Odesa I. I. Mechnikov National University, Ukraine

THE INTELLECTUAL ELITE IN CULTURAL AND SCIENTIFIC DIPLOMACY

Яна Білозерова

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕЛІТА В КУЛЬТУРНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ

The article defines that for a state seeking to take leading positions within the world community, the role of "soft power," whose instruments include cultural and scientific diplomacy, is constantly growing. It has been established that the development and implementation in the foreign policy of the state contributes to the better positioning of the country in the region and the world. It is justified that the leading actors who form the resource of cultural and scientific diplomacy, and act as its guides in the practical plane, belong to the intellectual elite. It has been proved that these forms of diplomacy are impossible without the latter.

The structure of the intellectual elite was analyzed, which includes the scientific and creative elite, intellectuals that explain social, economic, political and cultural processes, and phenomena (experts, journalists, scientists, political scientists), figures of the educational system. It is justified that each of the elements of the intellectual elite structure performs its functions of forming and introducing cultural and scientific diplomacy of the country. In particular, it is determined that the creative elite forms samples of culture, which are later broadcast to the world community as resources of cultural diplomacy. The scientific elite forms a resource for scientific diplomacy.

It was shown that the use of cultural and scientific diplomacy tools contributes to the formation of a positive foreign policy image of the country, the development of intercultural dialogue, sustainable development and conflict prevention. It is determined that cultural diplomacy, as a form of foreign policy activity, is one of the priorities of strengthening its own influence externally, as well as blocking excessive propaganda of other people's cultural and social values.

It has been proved that the existence and development of cultural and scientific diplomacy is possible only if the active participation of the intellectual elite, who plays a key role for these types of diplomacy. It is, firstly, a leading entity that forms the resource of both types of diplomacy; secondly, one of the key actors in the introduction of cultural and scientific diplomacy; thirdly, a subject of analysis of the achievements and miscalculations of such diplomacy and a source of correction in order to protect the national interests of the state in foreign policy, the formation of a positive image and the establishment of scientific and cultural ties with the world community.

Keywords: intellectual elite, cultural diplomacy, scientific diplomacy, soft power, public diplomacy.

Розвиток сучасного світового політичного процесу та трансформація системи міжнародних відносин, які відбуваються під впливом глобалізацій та активного розвитку інформаційних технологій, накладають відбиток на інструментарій зовнішньополітичної діяльності держав. Все частіше воєнної могутності недостатньої. Для держави, що прагне посідати провідні позиції в рамках світової спільноти формується три складові зовнішньої політики: воєнна могутність, економічна сила та «м'яка сила». Роль останньої невпинно зростає на тлі обмеженості військових та економічних ресурсів. До інструментів «м'якої сили» варто віднести культурну та наукову дипломатію. Їх розвиток

та впровадження у зовнішній політиці держави сприяє кращому позиціонуванню країни в регіоні та світі. Крім того, спільні проекти в цих сферах дозволяють активізувати міждержавну співпрацю на взаємовигідних основах.

Культурна та наукова дипломатія в сучасних умовах перетворились на могутній інструмент формування та зміцнення позитивного іміджу країни на світовій арені, а це, в свою чергу, сприяє налагодженню співпраці в економічній та інших сферах. Отже, такі форми дипломатії можна розглядати як фактор акумуляції співпраці держав. Тут слід відзначити, що до провідних акторів, що формують ресурс культурної та наукової дипломатії, а також виступають її провідниками в практичній площині, варто віднести інтелектуальну еліту. Таким чином, означені форми дипломатії неможливі без останньої.

На думку академіка НАН України В.Г. Кременя, «сьогодення потребує кваліфікованої еліти, здатної активізувати владні структури, забезпечувати розв'язання завдань національного розвитку, реформування і створення держави, здатної вийти на світовий рівень»¹.

Варто відзначити, що культурна та наукова дипломатія стали об'єктами наукового дослідження в рамках політичної науки та теорії міжнародних відносин порівняно недавно. Так, до аналізу сутності культурної дипломатії звертались такі вчені, як: Ф. Баркхорн (який ввів це поняття в науковий обіг), М. Каммінгс, Р. Арндт, Дж. Най, Н.М. Боголюбова, Ю. Миколаєва, К. Табаринцева-Романова та інші.

Проблеми наукової дипломатії аналізували П. Глускман, Р. Грімес, Л. Давіс, Дж. Конрад, В. Турекіан, Р. Патман, В. Кисельов, В. Панченко, М. Романова, А. Шестопад, Н. Литвак тощо.

Аналізу сутності інтелектуальної еліти, її функцій, місця в суспільстві і ролі в суспільно-політичному житті присвячують роботи в галузі політичної науки (в рамках теорії еліт) та культурології (в рамках аналізу суміжних понять – «інтелігенція», «інтелектуал», «наукова еліта»). Дослідження сутності інтелектуальної еліти, в свою чергу, має доволі глибоке коріння. Його початки можна побачити ще в працях давньогрецьких мислителів Аристотеля та Платона, пізніше – в меритокраїчній парадигмі дослідження інтелектуальної еліти. Зокрема, М. Янг та Д. Белл сформулювали таку соціокультурну концепцію меритократії, за якою інтелектуальна еліта, як носій унікальних інтелектуальних ресурсів та творець нової елітарної культури, робить найбільший внесок у розвиток суспільства і по праву має входити до складу правлячої еліти. Серед дослідників проблематики інтелектуальної еліти можна назвати таких дослідників, як Р. Арон, З. Бауман, І. Валлерстайн, Р. Дарендров, Р. Коллінз, Д. Манхейм, Ч. Мілс, Б. Рассел, А. Тойнбі, Е. Тоффлер, Ю. Хабермас та інші.

В рамках західної наукової думки інтелектуальна еліта визначається як прошарок суспільства, що складається з інтелектуалів. Останній розглядається як «особа, що професійно займається розумовою діяльністю, яка з точки зору ринку праці є її основним видом діяльності, а з точки зору економіки – її основним джерелом доходу»².

Варто відзначити, що на пострадянському просторі термін «інтелектуальна еліта» є доволі розмитим та може трактуватись по-різному. В рамках даної статі використовуватиметься широке його трактування. Так, В. І. Марков та П. В. Аксьонов вважають, що джерелами інтелектуальної еліти є наукова еліта, професіонали, експерти, висококваліфіковані спеціалісти і інші. Інтелектуальна еліта, на думку дослідників, утворює верхній прошарок цих груп та є головним виробником інтелектуальних знань³.

Отже, до структури інтелектуальної еліти віднесемо:

- наукову еліту – вчені, які своїми науковими розробками сприяють науково-технічному прогресу країни;
- творчу еліту, що є творцем культури (письменники та митці);

¹ Кремень, В. Г. (2010). Інтелектуальна еліта в контексті людиноцентризму. *Трибуна : Громадсько-політичний теоретичний журнал Тов. "Знання" і спілки журналістів України*. К. : Преса України, 1-2, 24-25.

<<https://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/62-suspilstvo-arkhiv/309-intelektualna-elita-v-konteksti-lyudinotsentrizmu>>.

² Орлов, М. М. (2010). Социальные функции интеллектуальной элиты. *Известия Саратовского университета. Серия: Философия. Психология. Педагогика*, Т. 10, Вып. 4, 28.

³ Марков, В. И., Аксенов, П. В. (2013). Интеллектуальная элита России: проблема идентификации и идентичности. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*, № 12 (38): в 3-х ч., Ч. II., 124.

<https://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2013_12-2_29.pdf>.

– інтелектуалів, що пояснюють соціальні, економічні, політичні та культурні процеси та явища (експерти, журналісти, вчені, політологи) – вони формують громадську думку та приймають участь у прийнятті суспільно-політичних рішень;

– діячів системи освіти, завданням яких є формування інтелектуального потенціалу наступного покоління.

Кожен із зазначених елементів структури інтелектуальної еліти виконую свої функції щодо формування та впровадження в життя культурної та наукової дипломатії країни. Так, творча еліта формує ті зразки культури, які в подальшому транслюються для світової громадськості в якості ресурсів культурної дипломатії. Наукова еліта, в свою чергу, формує ресурс для наукової дипломатії. Третя група інтелектуалів сприяє поширенню інформації та популяризації культурних та наукових надбань країни в світі. Експерти, в свою чергу аналізують попередню практику культурної та наукової дипломатії та формулюють шляхи підвищення її ефективності, пропонують нові інструменти впливу на світову громадську думку, тим самим сприяючи досягненню мети культурної та наукової дипломатії. Таким чином, інтелектуальна еліта є джерелом та провідником культурної та наукової дипломатії, існування яких без неї неможливе.

Далі розглянемо детальніше особливості культурної та наукової дипломатії та визначимо значення інтелектуальної еліти у їх формуванні.

Культурна дипломатія в сучасному її вигляді оформилась повноцінний метод зовнішньої політики в ХХ ст. Багато вчених¹ відзначають, що саме явище культурної дипломатії не нове, і активно використовується ще з часів Римської імперії, хоча зародження самого терміна відбувається лише у ХХ ст. Так, принципи дії культурної дипломатії використовувались в дипломатичній практиці обміну подарунками. Чим більш довершеним та технологічним був подарунок, тим краще враження складалось про творчий та виробничий потенціал країни його походження. Отже, культурна дипломатія існувала завжди. На думку О.І. Лазоркіної, мандрівники, торговці, художники, музиканти, поети, вчені, мандруючи іншими країнами, ставали неофіційними культурними дипломатами². Таким чином, саме інтелектуальна еліта є основним провідником культурної дипломатії з давніх часів. На підтвердження цієї тези можна навести той факт, що західний досвід дипломатичної служби показує ефективність залучення на посади аташе або консула з культури діячів мистецтва, науки, освіти, спорту, журналістики. Наприклад, В.І. Попов так говорить про статус та підготовку культурних аташе Франції: «вони самі є діячами культури та мистецтва та легко встановлюють контакти з інтелігенцією країни перебування»³.

Культурні інструменти зовнішньої політики, на думку Л.Е. Козлова, мають дві суттєві переваги порівняно з засобами «жорсткої сили», а саме: потребують суттєво менших видатків на своє проведення; культурна дипломатія значно рідше сприяє виникненню історичного реваншизму, ніж військовий чи економічний тиск на зарубіжні країни⁴.

На думку К.М. Табаринцевої-Романової, геополітична ситуація, що зараз склалась у світовому співтоваристві, а саме: «поява нових політичних суб'єктів (крім національних держав), формування суспільної думки світової спільноти, створення кіберпростору, виникнення «асиметричних» конфліктів, які ставлять під загрозу зникнення не тільки людські життя, а й символічний капітал та цілі культури – усе це призводить до перегляду ролі та цілей культурної дипломатії загалом»⁵.

Термін «культурна дипломатія» було введено у 1930-ті рр. американським дослідником Ф. Баргхорном стосовно політики СРСР. Він визначав культурну дипломатію як «маніпуляцію

¹ Шмагин, Е. (2002). Культура и дипломатия. *Международная жизнь*, 3, 67; Schneider, C. P. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 13, issue 1.; Mulcahy, K. V. (1999). Cultural Diplomacy in the Post-Cold War World. *Journal of Arts Management, Law & Society*, Vol. 29, issue 1, 3-6.

² Лазоркіна, О. І. (2012). Культурная дипломатия: пособие для студентов фак. междунар. отношений. Минск: БГУ, 5.

³ Попов, В. И. (2003). Современная дипломатия : теория и практика. Дипломатия – наука и искусство : курс лекций. 2-е изд, доп. М.: Между- нар. отношения, 214.

⁴ Козлов, Л. Е. (2012). Применение культурных инструментов в современной внешнеполитической практике. *Вестник Челябинского государственного университета*, № 12 (266). Политические науки. Востоковедение, Вып. 12, 8.

⁵ Табаринцева-Романова, К. М. (2019). «Новые» виды дипломатии XXI в.: культурная дипломатия в современном международном дискурсе. *Научный журнал «Дискурс-Пи»*, 3 (36), 30.

культурними матеріалами та кадрами у пропагандистських цілях»¹. До акторів він відносить державні органи, в мету визначає поширення свого впливу за умов протистояння культур та ідеологій, до засобів відносить пропаганду та протиставлення образів СРСР та США. Надалі сам концепт зазнав ряду змін: набуваючи все більш нейтрального забарвлення. Зокрема М. Каммінгс запропонував більш широке визначення, з яким варто погодитись: «культурна дипломатія – це обмін ідеями, інформацією, елементами мистецтва та іншими аспектами, що належать до культури, між державами та їх народами з метою поглиблення взаєморозуміння»². Ф. Рутеллі визначає культурну дипломатію як «використання матеріального та нематеріального активу (від мови та культурної спадщини до заходів, що проходять під слоганом «зроблено в») як інструмент представлення національної ідентичності на міжнародному рівні, а також як інструмент посередництва між взаємодією різних культур»³.

Р. Арндт проаналізував різницю між культурними відносинами, які виникають органічно, природно, без втручання державних структур та культурною дипломатією, що передбачає діяльність офіційних дипломатів щодо формування та спрямування культурного потоку з метою досягнення національних інтересів⁴. Акторами культурної дипломатії є державні структури, метою – забезпечення національних інтересів на міжнародній арені, засоби – проведення офіційних заходів та ініціатив, пов'язаних із національною культурою, реалізація програм з просування своєї мови. Такого ж вузького трактування дотримуються і Й. Анг, Ф. Мар та Ю. Р. Ісар, розглядаючи в якості суб'єктів культурної дипломатії лиш державні інститути та посадовців⁵. Отже, у міжнародному дискурсі культурна дипломатія нерозривно пов'язана з такими поняттями, як: публічна дипломатія, «м'яка сила», пропаганда, національний брендинг і політичний імідж.

Таким чином, під культурною дипломатією слід розуміти діяльність державних органів, неурядових структур та громадських організацій, які прагнуть досягти певних зовнішньополітичних завдань, використовуючи у своїй діяльності культурні інструменти. Культурне надбання країни при цьому використовується як засіб культурної дипломатії. Реалізується це практично шляхом організації обмінів, конференцій, виставок, фестивалів, тематичних тижнів, присвячених національній культурі, літературі, кінематографу тощо.

Розглядаючи наведене визначення за параметрами можна назвати принципи, функції, коло акторів та ресурси культурної дипломатії, що в результаті дасть змогу визначити роль інтелектуальної еліти на різних етапах впровадження такої дипломатії.

Інститутом культурної дипломатії було виділено такі принципи культурної дипломатії:

- повага та визнання культурної різноманітності та спадщини;
- міжкультурний діалог;
- справедливість, рівність;
- захист міжнародних прав людини;
- глобальний мир та стабільність⁶.

До функцій культурної дипломатії можна віднести наступні:

- забезпечує національний інтерес;
- сприяє розвитку міжкультурного діалогу, спрямованого на підвищення толерантного та шанобливого ставлення до чужої культури та релігії
- створює нейтральну платформу для контактів людей та налагодження надійних комунікаційних зв'язків із зарубіжними суспільствами;

¹ Barghoorn, F.C. (1960). *The Soviet Cultural Offensive. The role of Cultural Diplomacy in Soviet Foreign Policy*. Princeton, 353.

² Cummings, M.(2003). *Cultural diplomacy and the United States government: a survey*. Washington, DC: Center for Arts and Culture, 1. <<http://www.interarts.net/descargas/interarts687.pdf>>.

³ *Francesco Rutelli e la diplomazia culturale, il soft power per il rilancio dell'Italia*. (2018, June 19). <<https://www.key4biz.it/ilprincipenudo-francesco-rutelli-e-la-diplomazia-culturale-il-soft-power-per-il-rilancio-dellitalia/224857/>>.

⁴ Arndt, R. T. (2005). *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Dulles, Va.: Potomac Books, Inc., 337.

<http://sipa.jlu.edu.cn/_local/6/D5/1F/2D7E19A18797E2D1C32FC3F5859_EC3ACEDA_25D630.pdf>.

⁵ Ang, I., Isar, Yu., Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest. *International Journal of Cultural Policy*, 21, 373. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10286632.2015.1042474>>.

⁶ What is Cultural Diplomacy? *Institute for Cultural Diplomacy*.

<http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy>.

- формує позитивний порядок денний;
- створює атмосферу довіри у відносинах між народами та сприяє вибудовуванню дружніх відносин з іншими державами,
- є гнучким, загальноприйнятним інструментом для зближення з тими державами, з якими дипломатичні відносини були натягнутими або взагалі відсутніми;
- виступає як частина інтелектуальної стратегії стримування, що блокує вплив проблемних держав. Наприклад, К. Буз зазначає: «стратегічна культура визначає зразки поведінки при вирішенні проблем війни та миру... допомагає сформувати загальну картину взаємодії акторів у сфері безпеки»¹;
- сприяє створенню колективної самосвідомості світу, взаєморозумінню та різноманітності на міжнародному рівні.

К.М. Табаринцева-Романова виокремлює три аспекти/ракурси, крізь призму яких можна вивчати культурну дипломатію:

- політичний – система освіти іноземних студентів формує пул лояльних представників політичної еліти, чиновників та впливових бізнесменів;
- економічний – національний брендинг, а також використання культурного потенціалу економічною дипломатією;
- безпековий – знання про культурні аспекти та цінності того чи іншого суспільства використовується в інформаційних війнах, а також у розвідувальному середовищі².

Основними ресурсами культурної дипломатії :

- мистецтво (живопис, скульптура, театр, кінематограф, музика);
- література (в т.ч. створення бібліотек у іноземних державах, переклад іноземними мовами творів національних авторів);
- мова і система освіти (освітні програми для іноземних студентів; проекти наукового та академічного обміну, мовні програми за кордоном);
- виставкова діяльність, гастрономія, мода, туризм.

Варто підкреслити, що культурна дипломатія неможлива без підготовчої роботи всередині країни, насамперед, без виробництва необхідного культурного матеріалу, що потребує проведення цілісної державної політики та зусиль широкого кола органів влади, культурних організацій та приватних осіб – творчих особистостей. Отже, як бачимо, на підготовчому етапі, в період формування зразків культури, культурної спадщини та культурних цінностей провідне місце належить творчій еліті, що є складовою інтелектуальної еліти.

Ефективна культурна дипломатія неможлива без певної кількості та якості культурного матеріалу, яким вона оперує і який виробляє інтелектуальна еліта. Ключовими елементами сучасної культурної дипломатії є популярна мистецька культура, вища освіта, наука, спорт, туризм, журналістика.

Важливу роль у культурній дипломатії має наявність технологій трансляції своїх культурних продуктів. Транскордонна передача інформації здійснюється головним чином через супутникове телебачення та Інтернет. Саме повсякденна трансляція національної культури підтримує поінформованість зарубіжної публіки про цю країну, тому цільові акції згодом адресуються підготовленій аудиторії (наприклад, дні, тижні або роки культури країни за кордоном).

До акторів культурної дипломатії належать:

- співробітники міністерства закордонних справ та міністерства культури, дипломатичні місії.
- Крім того, деякі країни здійснюють культурну дипломатію через спеціально створені інститути, що діють за кордоном (наприклад, Інститут Гете – Німеччина та Інститут Конфуція – Китай) або всередині країни та координують діяльність дипмісій за кордоном (наприклад, Британська Рада у Великобританії);
- міжнародні суспільно-політичні та культурно-просвітницькі організації, які координують діяльність із дипломатичними представництвами своїх країн, проте діють досить автономно, приймаючи самостійні стратегії та знаходячи фінансування;
 - окремі діячі культури (артисти, художники, танцюристи, музиканти тощо). Наприклад, у 2000 році президент США Білл Клінтон публічно заявив, що холодну війну виграв Елвіс Преслі³.

¹ Booth, K. (2005). Strategic Culture: Validity and Validation. *The Oxford Journal on Good Governance*, 2(1). 25.

² Табаринцева-Романова, К. М. (2019). «Новые» виды дипломатии XXI в.: культурная дипломатия в современном международном дискурсе. *Научный журнал «Дискурс-Пи»*, 3 (36), 33.

³ Шмагин, Е. (2002). Культура и дипломатия. *Международная жизнь*, 3, 67.

Всі означені актори мають на меті поглиблення взаєморозуміння між народами, засобом – обміну людьми, знаннями, навичками.

Нерозуміння характеристик зарубіжної аудиторії та національного місця у сучасному просторі світової культури може частково чи повністю перешкодити досягненню поставлених цілей, у крайньому разі навіть погіршити міжнародний імідж держави. Тому тут виникає потреба у роботі вчених та експертів, які проведуть такий аналіз і тим самим підвищать ефективність культурної дипломатії. Тобто на цьому етапі також важливою є інтелектуальна еліта, здатна переосмислити зовнішню політику та підібрати оптимальні інструменти культурної дипломатії.

Як вже зазначалось вище, термін «культурна дипломатія» пов'язаний з такими поняттями як «м'яка сила» і «публічна дипломатія». Всі три терміни займають особливе місце в галузі зовнішньої політики. Р. Вільямс вважає, що культурна дипломатія, публічна дипломатія та м'яка сила – це інструменти національної культурної політики самопросування¹.

Автор терміну «м'яка сила», Дж. Най, визначив її так: форма політичної влади, здатність домагатися бажаних результатів на основі добровільної участі, симпатії та привабливості, на відміну від «жорсткої сили», яка має на увазі примус проти волі². Важливо також відзначити, що культурна привабливість як така не є м'якою силою. Вона може бути ресурсом м'якої сили за умови, якщо культурна дипломатія реалізується задля досягнення чітко окреслених політичних цілей у рамках продуманої стратегії. Про «м'яку силу» варто говорити, коли держава приваблює своєю культурою, політичними цінностями та ідеалами, міжнародними програмами. Якщо м'яка сила є спосіб досягнення бажаного зовнішньополітичного результату, використовуючи авторитет і привабливість, то культурна дипломатія у цій системі грає роль інструменту підвищення привабливості та посилення політичної ваги.

Термін «публічна дипломатія» запроваджено 1960-х рр. Е. Галліоном. Її сенс полягає в тому, що дипломати можуть звертатися до жителів іншої країни з роз'ясненнями своєї зовнішньої політики, оминаючи уряд цієї країни а громадська думка цієї країни чинить тиск на свій уряд³. Дж. Коуен визначає ключовою метою публічної дипломатії передачу цінностей, переваг та переконань своєї культури іншим народам⁴. Отже, при порівнянні понять «культурна дипломатія», «м'яка сила» і «публічна дипломатія» виявляється, що культурна дипломатія є інструментом м'якої сили та основою публічної дипломатії.

Культурна дипломатія сприяє вирішенню політичних та економічних завдань. Наприклад, проведення дипломатичними відомствами за кордоном культурних заходів (концертів, виставок, семінарів та інших) робить внесок у створення позитивного образу своєї країни, покращення її сприйняття, що веде до сприятливого сприйняття своєї держави в іншій країні, а також до залучення туристів.

Нові стимули для збереження високого рівня культури в арсеналі дипломатії дають наука, вища освіта та інженерія, тобто сфери, що поєднують духовні та елітарні функції. У сучасних умовах формується модель «науки без кордонів», яка залежить від політичних, ідеологічних, класових та інших кордонів, спрямовану діалог, об'єднання людей у прагненні пізнання світу і утвердження лідируючу роль знання у створенні сучасного суспільства⁵. Спектр проблем, які мають глобальне значення та для вирішення яких зорганізуються науково-експертні консультації наразі дуже широкий: епідемії, стихійні лиха, тероризм, бідність, безпека ядерної енергетики, екологічні катастрофи та зміна клімату, війни та міграційна криза тощо.

Поняття «наукова дипломатія» порівняно недавно постало як самостійний напрямок зовнішньої політики країн. Мета наукової дипломатії – сприяти поглибленню міжнародного співробітництва у галузі науки та освіти, а також популяризація досягнень національної науки. Вважається,

¹ Williams, R. (1984). State culture and beyond. *L. Appignanesi, ed. Culture and the State*. London: Institute of Contemporary Arts, 3-5. <<https://sk.sagepub.com/books/raymond-williams-on-culture-and-society/n19.xml>>.

² Nye, J. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. N.Y. <<https://www.erudit.org/en/journals/po/1992-n21-po2526/040724ar/>>.

³ Зонова, Т. В. (2003). Современная модель дипломатии : истоки становления и перспективы развития. М.: РОССПЭН, 141-154.

⁴ Cowan, G. (2010). International Broadcasting. *Public diplomacy magazine*, 3, 12-14.

⁵ Бадмаев, В. Н., Демичев, Д. М., Хутыз, З. А. (2018). Научная дипломатия и вызовы современного мира. *Вестник Майкопского государственного технологического университета*, 1. <<https://cyberleninka.ru/article/n/nauchnaya-diplomatiya-i-vyzovysovremennogo-mira>>.

що інституційне становлення наукової дипломатії відбулося 1889 р. зі створенням Міжнародного союзу академій, спадкоємцем якого нині виступає Міжнародна рада з науки.

Поняття «наукова дипломатія» незмінно включає у собі три виміри – science in diplomacy, diplomacy for science, science for diplomacy, які були визначені у 2010 р. Американською асоціацією сприяння розвитку науки (American Association for the Advancement of Science, AAAS) та Лондонським королівським суспільством з розвитку знань про природу (The Royal Society of London for the Improvement of Natural Knowledge). Названим вимірам відповідають такі ключові практики: вироблення рекомендацій у межах цілей міжнародної політики (science in diplomacy); спрощення процесу міжнародного наукового співробітництва (diplomacy for science); використання наукових альянсів з метою покращення міжнародних відносин між країнами (science for diplomacy)¹.

Інституціалізація світової наукової спільноти сприяє тому, що міжнародні наукові організації виступають у ролі нових суб'єктів світової політики (наприклад, Міжакадемічна рада, Група спостережень над Землею, наукове об'єднання «Майбутнє Землі» та інші).

Таким чином, в сучасному світі культурні на наукові інструменти увійшли до арсеналу зовнішньої політики. Використання інструментів культурної та наукової дипломатії сприяють формуванню позитивного зовнішньополітичного образу країни, розвитку міжкультурного діалогу, сталого розвитку та запобігання конфліктам. Культурна дипломатія як форма здійснення зовнішньополітичної діяльності є одним із пріоритетів посилення власного впливу зовні, а також блокування надмірної пропаганди чужих культурних та соціальних цінностей. Саме на це спрямована діяльність інтелектуальної еліти. Наукова еліта, як частина інтелектуальної еліти, є основним актором наукової дипломатії та суб'єктом, що формує її ресурс.

Існування та розвиток культурної та наукової дипломатії можливі лише за умови активної участі інтелектуальної еліти, роль якої є ключовою для даних типів дипломатії. Так, вона є, по-перше, провідним суб'єктом, що формує ресурс обох типів дипломатії, по-друге, одним з ключових акторів впровадження культурної та наукової дипломатії, по-третє, суб'єктом аналізу досягнень та прорахунків такої дипломатії та джерелом корекції в цілях захисту національних інтересів держави у зовнішній політиці, формуванні позитивного іміджу та налагоджені наукових та культурних зв'язків зі світовою спільнотою.

References:

1. Ang, I. Isar, Yu., Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest. *International Journal of Cultural Policy*, 21, 365-381. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10286632.2015.1042474>>. [in English].
2. Arndt R. T. (2005). *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Dulles, Va.: Potomac Books, Inc., 337. <http://sipa.jlu.edu.cn/_local/6/D5/1F/2D7E19A18797E2D1C32FC3F5859_EC3ACEDA_25D630.pdf>. [in English].
3. Badmayev, V. N., Demichev, D. M., Khutyuz, Z. A. (2018). Nauchnaya diplomatiya i vyzovy sovremennogo mira [Scientific diplomacy and challenges of the modern world]. *Vestnik Maykopskogo gosudarstvennogo tekhnologicheskogo universiteta* [Bulletin of the Maikop State Technological University], 1. [in Russian].
4. Barghoorn, F.C. (1960). *The Soviet Cultural Offensive. The role of Cultural Diplomacy in Soviet Foreign Policy*. Princeton, 353. [in English].
5. Booth, K. (2005). Strategic Culture: Validity and Validation. *The Oxford Journal on Good Governance*, 2(1). 25-28. [in English].
6. Cowan, G. (2010). International Broadcasting. *Public diplomacy magazine*, 3, 12-14. [in English].
7. Cummings, M. (2003). Cultural diplomacy and the United States government: a survey. Washington, DC: Center for Arts and Culture, 1. <<http://www.interarts.net/descargas/interarts687.pdf>>. [in English].
8. *Francesco Rutelli e la diplomazia culturale, il soft power per il rilancio dell'Italia*. (2018, June 19). <<https://www.key4biz.it/ilprincipenudo-francesco-rutelli-e-la-diplomazia-culturale-il-soft-power-per-il-riancio-dellitalia/224857/>>. [in Italian].
9. Kozlov, L. E. (2012). Primeneniye kulturnykh instrumentov v sovremennoy vneshnepoliticheskoy praktike [The use of cultural instruments in modern foreign policy practice]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. № 12 (266). Politicheskiye nauki. Vostokovedeniye* [Bulletin of the Chelyabinsk State University, No. 12 (266). Political science. Oriental Studies]. Vyp. 12. 7-16. S. 8. [in Russian].

¹ Романова, М. Д. (2017). Научная дипломатия: измерения и практики. *Наука. Инновации. Образование*, 1 (23), 41. <https://mgimo.ru/library/publications/nauchnaya_diplomatiya_izmereniya_i_praktiki/>.

10. Kremen, V. G. (2010). Intelktualna elita v konteksti lyudinotsentrizmu [Intellectual power in the context of human centrism]. *Tribuna : Gromadsko-politichniy teoretichniy zhurnal Tov. "Znannya" i spilki zhurnalistiv Ukraïni* [Tribune: Gromadsko-Political Theoretical Journal Comrade. "Knowledge" and links of Ukrainian journals]. K. : Presa Ukraïni, 1-2, 24-25. [in Ukrainian].
11. Lazorkina, O. I. (2012). *Kulturnaya diplomatiya: posobiye dlya studentov fak. mezhdunar. Otnosheniya* [Cultural diplomacy: a manual for faculty students. int. relationship]. Minsk: BGU, 5. [in Russian].
12. Markov, V. I. Aksenov. P. V. (2013). Intelktualnaya elita Rossii: problema identifikatsii i identichnosti [The intellectual elite of Russia: the problem of identification and identity]. *Istoricheskiye, filosofskiy, politicheskkiye i yuridicheskkiye nauki. kulturologiya i iskusstvovedeniye. Voprosy teorii i praktiki* [Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art history. Questions of theory and practice], 12 (38): v 3-kh ch., Ch. II., 121-127. [in Russian].
13. Mulcahy, K. V. (1999). Cultural Diplomacy in the Post-Cold War World. *Journal of Arts Management, Law & Society*, Vol. 29, issue 1, 3-6. [in English].
14. Nye, J. (1990). Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. N.Y. <<https://www.erudit.org/en/journals/po/1992-n21-po2526/040724ar/>>. [in English].
15. Orlov, M. M. (2010). Sotsialnyye funktsii intellektualnoy elity [Social functions of the intellectual elite]. *Izvestiya Saratovskogo universiteta. Seriya: Filosofiya. Psikhologiya. Pedagogika* [Bulletin of the Saratov University. Series: Philosophy. Psychology. Pedagogy], T. 10, Vyp. 4, 26–30. [in Russian].
16. Popov, V. I. (2003). *Sovremennaya diplomatiya : teoriya i praktika. Diplomatiya – nauka i iskusstvo : kurs lektsiy* [Modern diplomacy: theory and practice. Diplomacy is science and art: a course of lectures]. 2-e izd. dop. M.: Mezhdunar. Otnosheniya, 214. [in Russian].
17. Romanova, M. D. (2017). Nauchnaya diplomatiya: izmereniya i praktiki [Scientific Diplomacy: Measurements and Practices]. *Nauka. Innovatsii. Obrazovaniye* [The science. Innovation. Education], 1 (23), 38-52. [in Russian].
18. Schneider, C. P. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 13, issue 1. [in English].
19. Shmagin, E. (2002). Kultura i diplomatiya [Culture and diplomacy]. *Mezhdunarodnaya zhizn* [International affairs], 3, 67. [in Russian].
20. Tabarintseva-Romanova, K. M. (2019). «Novyye» vidy diplomatii XXI v.: kulturnaya diplomatiya v sovremennom mezhdunarodnom diskurse ["New" types of diplomacy in the XXI century: cultural diplomacy in modern international discourse]. *Nauchnyy zhurnal «Diskurs-Pi»* [Scientific journal "Discourse-Pi"], 3 (36), 26-37. [in Russian].
21. What is Cultural Diplomacy? *Institute for Cultural Diplomacy*. <http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy>. [in English].
22. Williams, R. (1984). State culture and beyond. *L. Appignanesi, ed. Culture and the State*. London: Institute of Contemporary Arts, 3-5. <<https://sk.sagepub.com/books/raymond-williams-on-culture-and-society/n19.xml>>. [in English].
23. Zonova, T. V. (2003). *Sovremennaya model diplomatii : istoki stanovleniya i perspektivy razvitiya* [The modern model of diplomacy: the origins of the formation and development prospects]. M.: ROSSPEN, 141-154. [in Russian].